

3.11.2025

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: HE 143/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Viite: Kuulemispyyntö 15.10.2025

Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi hallituksen esityksestä 143/2025.

1 Johdanto

Hallituksen esityksen tavoitteena on laajentaa ammatillisen koulutuksen tutkintoon johtavaa tilauskoulutusta myös EU- ja ETA-maiden kansalaisille. Tilauskoulutuksen opiskelijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista sovitaan entistä paremmin sopimuksissa ja niistä on velvoite tiedottaa opiskelijoita. Täten nykyisin havaitut ongelmat tilauskoulutuksessa voitaisiin välttää.

Esityksen mukaan kolmansien maiden opiskelijoille asetetaan lukuvuosimaksut lukio- koulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa alkaen 1.8.2026. Lukuvuosimaksuvelvollisuus ei kuitenkaan koskisi tiettyjä opiskelijaryhmiä (vaihto-opiskelijat, tilapäistä suojelua tarvitsevat, työperäisellä oleskeluluvalla oppisopimuskoulutukseen tulevat).

Esityksen tavoitteena on myös laajentaa koulutuksen järjestäjien oikeutta saada tietoa kolmansista maista Suomeen tulevien opiskelijoiden oleskelulupien tilanteesta ja perusteista sekä välittää tietoa esim. näiden opiskelijoiden opintojen etenemisestä tai epäilyistä väärinkäytöksistä.

OAJ kannattaa pääsääntöisesti hallituksen esityksen keskeisiä muutoksia, mutta pyytää valiokuntaa esittämään eduskunnalle lausumia seuraavista asioista:

2 Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

33§ Tilauskoulutus, 34§ sovellettavat säännökset ja 36§ Tilauskoulutuksen ja Euroopan talousalueen ulkopuolella järjestettävän koulutuksen rahoitus ja maksut

Koulutuksen järjestäjien omistamien koulutusvientiä ja tilauskoulutusta varten perustettujen yhtiöiden asemaa ja mahdollisuuksia toimia sopimusteknisinä osapuolina tulee selvittää edelleen. Tilauskoulutusvastuun siirtyminen koulutuksen järjestäjille saattaa aiheuttaa koulutusvientitoiminnan voimakasta vähentymistä ja siten vientitulojen pienenemistä.

3.11.2025

Hallinnollisen työn osuus tilauskoulutukseen ja koulutusvientiin liittyen vaatii aikaa ja osaamista ja se ei voi olla pois ammatillisen koulutuksen perustehtävän toteuttamisesta.

Esityksen mukaan tilaajan tarkoituksien selvittäminen, opiskelijoiden oikeudenmukaisen kohtelun varmistaminen (keltä tilaaja voi periä maksuja ja keltä ei) sekä sopimusten solmiminen olisi koulutuksen järjestäjän tehtävänä ja vaatii sekä kansainvälistä että juridista osaamista. Myös taloudellinen riski varsinkin EU- ja ETA-alueen ulkopuolisiin maihin tehtävän koulutusviennin kohdalla lankeaisi koulutuksen järjestäjille ja tämä voi tyrehdyttää koulutusvientiä ja heikentää Suomen maakuvaa laadukkaana koulutuksenjärjestäjänä.

Suomessa toteutettavan tilauskoulutuksen osalta tulee varmistaa opiskelijoiden riittävä kielitaito opetuskielen osalta esimerkiksi kielitestein kunkin alan vaatimustason mukaisesti.

OAJ ehdottaa, että sivistysvaliokunta selventää mietinnössään koulutuksen järjestäjien perustamien yhtiöiden toimintamahdollisuuksia koulutusviennin osalta jatkossa.

OAJ ehdottaa, että sivistysvaliokunta esittää mietinnössään lausumaa, jossa eduskunta edellyttää, että tilauskoulutuksen ja koulutusviennin määrällistä ja laadullista toteuttamista sekä tilauskoulutuksen tuottojen kohdentamista koulustoimintaan seurataan.

105 a § Koulutuksesta kolmansien maiden kansalaisilta perittävä lukuvuosimaksu

Lukuvuosimaksujärjestelmä nostaa esiin haastavia oikeusturva- ja yhdenvertaisuuskysymyksiä. Koska EU- ja ETA-maiden opiskelijoilta ei esityksen mukaan peritä lukuvuosimaksuja ja kolmansien maiden opiskelijoilta tullaan perimään, niin tämä voi johtaa koettuun epäoikeudenmukaisuuteen ja syrjintään ja osaltaan vaikuttaa kielteisesti Suomen kansainväliseen houkuttelevuuteen.

Kolmansien maiden opiskelijoiden lukuvuosimaksujen tulee olla kohtuullisia ja koulutuksen järjestäjille on suositeltava, että he luovat kaikille maksulliseen koulutukseen osallistuville maksuvapautus- tai stipendijärjestelmä tietyin sosioekonomisin tai humanitäärisin perustein.

Hallituksen esityksessä olevat poikkeukset siitä, keltä lukuvuosimaksua ei voi periä, on kirkastettava ja huolehdittava siitä, että kaikki koulutuksen järjestäjät tulkitsevat pykälää samalla tavalla. Erityistä huomiota tulee kohdentaa 1 momentin 3 kohdan tulkintaan oppisopimuskoulutukseen tulevista kolmannen maan kansalaisista, joilta ei peritä lukuvuosimaksuja, jos heille on myönnetty jatkuva työperäinen oleskelulupa.

Lukuvuosimaksujen käyttöönotto tulee lisäämään hallinnollista, pedagogista ja juridista vastuuta koulutuksen järjestäjille samaan aikaan kun resursseja on leikattu ja

3.11.2025

henkilöstöä monin paikoin vähennetty. Siksi on luotava valtakunnallisia malleja opiskelijoiden tiedottamisesta sekä yhteiset ohjeet maksujen hallinnointiin ja oikeusturvakäytäntöihin. Lisäksi lukuvuosimaksujen määräytymiseen tulee tehdä ohjaavia laskelmia valtakunnalliseen käyttöön ja huolehdittava, että koulutuksen järjestäjät laativat läpinäkyvät ja tasapuoliset toimintaperiaatteet lukuvuosimaksujen perimiseen, mahdollisiin palauttamiseen tai hyvittämiseen ja niistä tiedottamiseen.

OAJ edelleen muistuttaa, että tosiasiasa lukuvuosimaksujen perusteella tehtävä vähennys ammatillisen koulutuksen rahoitukseen (-18M€) on koulutusleikkaus. On hyvin todennäköistä, että Suomen houkuttelevuus ammatillisen koulutuksen tarjoajana kansainvälisillä markkinoilla tipahtaa sekä lukuvuosimaksujen että oleskelulupakiristysten myötä.

OAJ ehdottaa, että sivistysvaliokunta esittää mietinnössään lausumaa, jossa eduskunta edellyttää, että lukuvuosimaksujärjestelmän käyttöönottoon laaditaan valtakunnalliset yhteiset ohjeistukset maksujen määräytymiseen, hallinnointiin ja oikeusturvakäytäntöihin sekä lukuvuosimaksuperusteista tiedottamiseen opiskelijoille.

109 b § Oleskelulupia koskeva tiedonsaantioikeus

Tiedonsaanti- ja toimittamisoikeuksien laajentaminen koulutuksen järjestäjille on perusteltua tilauskoulutuksen ja lukuvuosimaksujärjestelmän toimeenpanon turvaamiseksi ja luotettavien tietojen saamiseksi. Tiedonsaanti- ja katseluoikeudet oleskelulupatietoihin tulee toteuttaa tietosuojaperiaatteita kunnioittaen ja rajata vain välttämättömiin tilanteisiin. Samalla tarvitaan valtakunnalliset käytännöt ja tekninen tuki tietojen käsittelyyn, jotta koulutuksen järjestäjät pystyvät hoitamaan vastuunsa lainmukaisesti ja tehokkaasti

3 Laki lukiolain muuttamisesta

9 § Tilauskoulutus

Lukiokoulutuksen osalta tilauskoulutusta on järjestetty varsin vähän ja tilauskoulutus koskee ennen kaikkea IB-lukiokoulutusta. Tilauskoulutus on rajattu lainsäädännössä varsin selkeästi, eikä sen järjestäminen saa säädösten mukaan heikentää koulutuksen järjestäjän antamaa muuta lukiokoulutusta. Tilauskoulutuksesta perittävä maksu kattaa myös opintososiaalisia etuja koskevat kustannukset.

OAJ pitää kannatettavana lukiolain 9 § säädöksen 1. ja 4. momenttiin ehdotettuja muutoksia, jotka yhtenäistävät toisen asteen koulutusta koskevia säädöksiä sekä lukiokoulutuksen että ammatillisen koulutuksen osalta.

34 a § Koulutuksesta kolmansien maiden kansalaisilta perittävä lukuvuosimaksu

OAJ pitää esitystä lukukausimaksuista sinänsä perusteltuna, mutta samalla laajempaa huolta aiheuttavana kokonaisuutena.

3.11.2025

Esitetty lukukausimaksujen käyttöönottoaminen lukiokoulutuksessa tulee oletettavasti oleellisesti vähentämään tai jopa tyrehdyttämään EU/ETA-alueen ulkopuolisten opiskelijoiden hakeutumista lukiokoulutukseen. Tällä voi olla huomattavia vaikutuksia koulutuksen järjestämisedellytyksiin sekä opetushenkilöstön työnteon edellytyksiin niissä oppilaitoksissa, joissa tällä hetkellä on huomattava määrä ulkomaisia opiskelijoita.

Samaan aikaan ikäluokkien pientyminen sekä maan sisäinen muuttoliike tulevat oleellisesti vaikuttamaan harvaan asuttujen alueiden ja pientein lukioden toimintaan Suomessa. Kehityssuunta edellyttää välitöntä tarvetta käydä laajaa keskustelua lukiokoulutuksen alueellisen saavutettavuuden turvaamisesta. Harvaan asutuilla alueilla kehityssuunta on oleellisesti sidoksissa myös perusopetuksen yläluokkien opetuksen järjestämiseen.

Vuonna 2024 säädetty lukiokoulutuksen rahoituslain uudistus oli osaltaan riittämätön tulevien haasteiden mittaluokat huomioon ottaen. OAJ pitää oleellisena kehittämistyötä ohjaavana arvona, että Suomessa on kattava lukioverkko ja että lukiokoulutus järjestetään lähtökohtaisesti lähiopetuksena. Opiskelijan näkökulmasta lukiota tulee voida käydä lähtökohtaisesti kotona asuen. OAJ uudistaa viimeisen lukiolain uudistuksen yhteydessä lausumansa (4.6.2024):

”Saavutettavuudessa on tunnistettava perusopetuksen ja lukiokoulutuksen yhteinen järjestäminen. Pienten lukioden toimintaa, toimintaedellytyksiä ja siten rahoitusmekanismia tulee tarkastella sidoksissa perusopetuksen järjestämiseen. Pienten lukioden aineenopetus on oleellisin osin perusopetuksen ja lukiokoulutuksen yhteisin opettajin järjestetty.

Kunnalla on velvollisuus järjestää perusopetusta, mutta lukiokoulutuksen järjestäminen on kunnalle vapaaehtoista. Ikäluokkien pientyessä kunta on kuitenkin tarkastelu-yksikkönä pieni sekä rahoituksen että järjestämisen näkökulmasta.

OAJ pitää välttämättömänä, että rahoitusjärjestelmää ja koulutuksen järjestämistä kehitetään mitä pikimmiten tunnistamaan alueellinen yleissivistävän koulutuksen järjestäminen, järjestäjäverkko ja väestöennusteeseen perustuva oppilas- sekä opiskelijamäärä. Tämä edellyttää rohkeaa alueellisen yleissivistävän koulutuksen järjestämis lupatarkastelun aloittamista sekä lukiokoulutuksen alueellisen järjestämisvelvoitteen tarpeellisuuden arviointia.”

Esitetty kolmansien maiden kansalaisten lukuvuosimaksun määräytyminen ensimmäisen vuoden yksikköhinnan perusteella koko opintojen ajalle tuo läpinäkyvyyttä ja turvaa opiskelijoille heidän arvioidessaan koko koulutuksen kustannuksia.

Lukuvuosimaksujen määräytymistä varten tulee tehdä valtakunnalliseen käyttöön ohjaavia laskelmia, joissa huomioidaan voittoa tavoittelemattomuus. On myös huolehdittava, että koulutuksen järjestäjät laativat läpinäkyvät ja tasapuoliset toimintaperiaatteet lukuvuosimaksujen perimiseen, mahdollisiin palauttamiseen tai hyvittämiseen ja niistä tiedottamiseen.

3.11.2025

Esityksessä ei mainita ns. kaksois- tai kolmoistutkinnon suorittajia lukukausimaksuvelvollisten opiskelijoiden osalta. Kolmansien maiden kaksois- tai kolmoistutkinnon suorittajia on oletettavasti määrällisesti varsin vähän. Rahoitusjärjestelmän näkökulmasta lukukausimaksuvelvolliset ns. kaksoistutkinnon suorittajat olisivat näin ollen ammatillisen koulutuksen opiskelijoina ammatillisen koulutuksen lukukausimaksujen piirissä ja ammatillinen koulutuksen järjestäjä vastaisi ylioppilastutkinnon suorittamisen edellytyksenä olevien opintojen kustannuksista tai järjestämistä nykyiseen tapaan. Ns. kolmoistutkinnon eli koko lukion oppimäärää suorittavien opiskelijoiden osalta nämä tulisi koko oppimäärän suorittamisen osalta sisällyttää lukiokoulutuksen järjestäjän lukukausimaksujen piiriin siltä osin, kun nämä suorittavat opintoja lukio-koulutuksen järjestäjän opiskelijoina.

60 § Oleskelulupia koskeva tiedonsaantioikeus

Tiedonsaanti- ja toimittamisoikeuksien laajentaminen koulutuksen järjestäjille on perusteltua tilauskoulutuksen ja lukuvuosimaksujärjestelmän toimeenpanon turvaamiseksi ja luotettavien tietojen saamiseksi. Tiedonsaanti- ja katseluoikeudet oleskelulupatietoihin tulee toteuttaa tietosuojaperiaatteita kunnioittaen ja rajata vain välttämättömiin tilanteisiin. Samalla tarvitaan valtakunnalliset käytännöt ja tekninen tuki tietojen käsittelyyn, jotta koulutuksen järjestäjät pystyvät hoitamaan vastuunsa lainmukaisesti ja tehokkaasti

4 Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Esitetyt muutokset rahoituslakiin, joilla kolmansien maiden opiskelijoiden valtion-osuusrahoitus poistetaan, ovat linjassa lukuvuosimaksujärjestelmän kanssa. Muutos vaatii kuitenkin siirtymäajan ja tukea koulutuksen järjestäjille, erityisesti niille ammatillisen koulutuksen järjestäjille, jotka ovat jo investoineet kansainväliseen koulutukseen. Suosittelemme erityisrahoituksen kohdentamista muutosvaiheen hallintaan.

Esitetty muutostarve lukiokoulutusta koskeviin rahoitussäädöksiin on niin ikään linjassa esitettyjen lakimuutosten kanssa.

Kansainvälisistä opiskelijoista pääosa on nimenomaan pienissä, alle 200 opiskelijan lukioissa. Näiden osalta opiskelijamäärän väheneminen toisaalta korottaa koulutuksenjärjestäjäkohtaista yksikköhintaa, mutta samalla se vähentää oppilaitoksen yksikköhintarahoitukseen oikeuttavaa koulutuksenjärjestäjän kokonaisrahoitusta. Säädosmuutoksilla voi olla lyhyellä aikavälillä huomattava vaikutus joidenkin lukioiden kokonaisopiskelijamäärään, rahoituspohjaan ja siten toimintaedellytyksiin. Kokonaisuudella on oletettavasti näissä lukiossa huomattavia vaikutuksia henkilöstöön ja opintotarjontaan.

Lisäksi OAJ korostaa, että opettajarekisterin edelleen puuttuessa Suomesta on vaikea seurata ajantasaista opettajatilannetta ja kelpoisuusastetta. Valtakunnallisen opettajarekisterin käyttöönotto helpottaisi huomattavasti alueellista opettajatarpeen seurantaa ja ennakkointia.

3.11.2025

OAJ ehdottaa, että valiokunta mietinnössään esittää lausumaa, jossa eduskunta edellyttää, että lukuvuosimaksujärjestelmän rahoitukseen vaikuttavan muutosvaiheen hallintaan kohdennetaan erityisrahoitus ja että opettajarekisteri perustetaan opettajatarpeen selvittämiseksi ja opettajatarpeen ennakointia varten.

5 Laki oppivelvollisuuslain 2 §:n muuttamisesta

Esitys on periaatteessa johdonmukainen suhteessa maksullisuuden tavoitteisiin, mutta se voi johtaa tilanteisiin, joissa osa nuorista jää ilman sivistyksellisten oikeuksiansa suojaa. Tarvitaan kansallinen linjaus, joka varmistaa lasten ja nuorten koulutuksellisen yhdenvertaisuuden, kun pohditaan ulkomailta Suomeen tulleiden oppivelvollisten koulutusta ja sen maksullisuutta/maksuttomuutta.

OAJ huomauttaa, että esityksessä ei oteta riittävästi kantaa siihen, miten alueellisesti saavutettavat kouluttautumismahdollisuudet taataan jatkossa kaikille oppivelvollisille, jos oppilaitosverkko äkillisesti supistuu lukuvuosimaksujen seurauksena.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Eira Bani
koulutuspolitiikan päällikkö